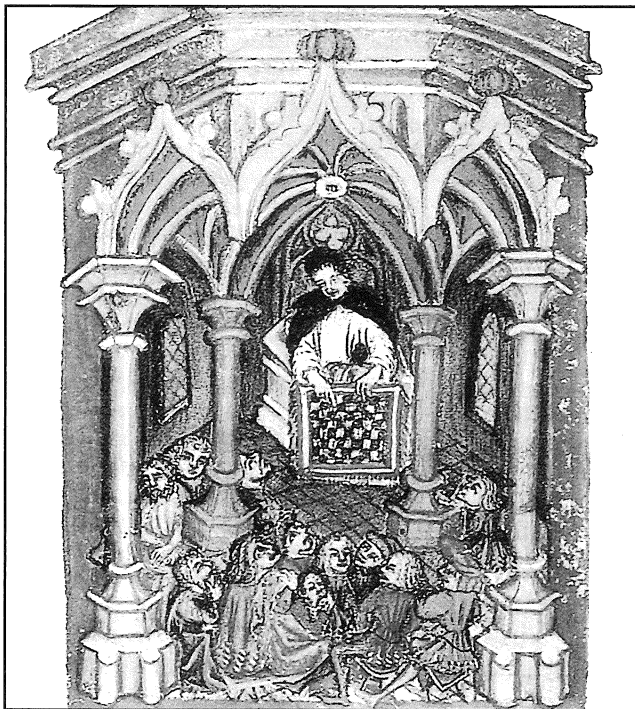
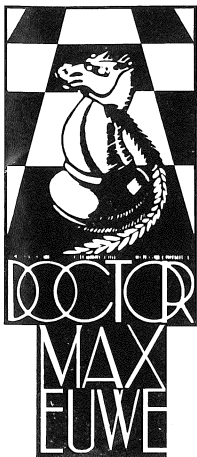

NIEUWSBRIEF

Cessolis bij zijn preek

nummer 53
lente 2000

kwartaal-
uitgave

Drukkerij
Van Spijk BV
Venlo
ISSN
0927-9768

Geopend:
dinsdag t/m
vrijdag + de
1ste zaterdag
van de maand,
10.30-16.00 uur.

MAX EUWE - CENTRUM

POSTBUS 11513
MAX EUWEPLEIN 30A

1001 GM AMSTERDAM
Tel. 020 - 625 70 17

e-mail: euwemec@xs4all.nl

BESTUUR

E.J. Petersma, voorzitter
J.A. Haasbroek, secretaris
A. Riemens, penningmeester

H. Böhm

J. Nagel

H. Ree

K. Sterrenburg

G. Valk

Adviseur Fondswerving: J. van Rijn

Adviseur Museum/Bibliotheek: L.C.M. Diepstraten
Adviseur Topschaak: J.H. Timman
Adviseur Wetenschapszaken: J.H. van den Herik
Bibliothecaris: F.F. Verbeek
Financieel administrateur: F. Bakkes
Schaaktechnisch medewerker: A.C.M. Sibbing
Secretariaat: E.E. Dirksen en C. Lesger
Vrijwillige medewerkers: A. van Dijk, P.J. van der Horst,
H.C. van Keulen, H.J.M. Leeners, R. Nep, J.G. Pauptit,
S. Sival, H. Vinke, W.G. Vijvers, C. ten Woude.

VAN DE VOORZITTER

Medewerkers en bestuur van het Max Euwe-Centrum zijn druk doende activiteiten te plannen en te organiseren voor het jaar 2001, het jaar waarin herdacht en gevierd wordt dat Euwe honderd jaar geleden werd geboren. Hoewel nog twijfelachtig is of alles doorgaat natuurlijk, reden: geld, zijn er enkele feestelijkheden zeker. Aan het Corus schaaktoernooi in januari 2001 wordt een Euwevierkamp toegevoegd, bestaande uit schakers die in de vorige eeuw tegen Euwe hebben gespeeld. In samenwerking met de Nederlandse Bond van Probleemvrienden en de ARVES is een internationale eindspelcompositiewedstrijd uitgeschreven. Jan Timman is arbiter. Zodra zekerheid over andere plannen, bijvoorbeeld een Euwepostzegel, kan worden gegeven, hoort u dat op deze plaats, maar misschien elders wel eerder.

Errit Petersma

FINANCIËN

De Stichting Max Euwe-Centrum wordt financieel (op weg naar het jaar 2001) ondersteund door

***FDC computerdiensten, Paardekooper & Hoffman
Accountants en Belastingadviseurs, Lost Boys en de
Gemeente Amsterdam***

alsmede door

Aegon

Akzo Nobel

Aon

Beheermaatschappij Burger Hofhoek

Bouwfonds Cultuurfonds

ChessBase

Corel

Corus

Designers Company

DTZ Zadelhoff

Fontys

Getronics

IBM Nederland

IHC Caland

ING Nederland

Interpolis

Koninklijke Grolsch

Koninklijke Hoogovens

De Lage Landen International

Milford-Van den Berg Corporate Design

Moret Ernst & Young

Nationale Investeringsbank

Nederlandse Gasunie

Nedship Bank

Network Associates/Mc Afee

New In Chess

PRC-Bouwcentrum

Van Spijk Drukkerij

TBI Holdings

Vector Aandrijftechniek

Onder de loep

[In deze rubriek wordt door L.C.M. Diepstraten een boek of een gedeelte van de MEC-bibliotheek voor het voetlicht gebracht.]

In de vorige *Nieuwsbrief* hebben wij geschreven over het verbod dat de Kerk in de Middeleeuwen uitvaardigde op het schaakspel. Dat was weliswaar voornamelijk gericht op de geestelijkheid, maar koning Lodewijk de Heilige (1214-1270) verbood in 1254 het schaakspel aan iedereen. Een aantal concilies, waaronder dat van Trier in 1310, herhaalde het verbod speciaal voor de monniken en de geestelijkheid in het algemeen. Dat de praktijk echter sterker was dan de leer werd ook in die tijd spoedig duidelijk. Het was een roerige tijd in de Kerk, nadat paus Alexander II in 1061 het verbod uitvaardigde. Hij kreeg direct te maken met een tegenpaus. Toen in 1159 paus Alexander III de heilige stoel bekleedde, kreeg deze te maken met zelfs vier tegenpauzen, van wie de laatste Innocentius III heette. Deze werd echter nauwelijks meegeteld, want in 1198 kwam er opnieuw een Innocentius III op de stoel van Petrus.

Was het nota bene Paus Innocentius III (1198-1216) die de eerste was die dit verbod overtrad? Hij zou de auteur zijn van de *Moralitas de Scaccario* oftewel *The Innocent Morality*, zoals Murray in zijn *History of Chess* aangaf. Deze moraliteit (zedensprek) is verwerkt door Douanes Gallensis (John of Wales) in zijn werk *Breviloquium*. De wereld wordt vergeleken met een schaakbord met witte en zwarte velden, van licht en donker, van goed en kwaad, van hemel en hel. De duivel is steeds de verliezer, maar het schaakspel staat hier vooral als symbool van de vergankelijkheid (vanitas-allegorie). Of paus Innocentius inderdaad zelf verantwoordelijk was voor deze moraliteit is de vraag. Hoewel in het Latijn geschreven, zijn vrijwel alle bekende manuscripten daarvan van Engelse oorsprong. Zo bevindt zich in de Bodleian Library te Oxford een manuscript met de preken van paus Innocentius III, waaronder zich ook de bedoelde moraliteit bevindt. (Zie Murray, p. 559-561.) Was hij daarvan echter ook de auteur? Sommigen betwijfelen dat.

Jacobus Cessolis

Zowel de traktaten van Innocentius als van Gallensis zijn de opstapjes geweest voor zonder twijfel het belangrijkste schaakboek uit de Middeleeuwen, voordat omstreeks 1470 het moderne schaak ontstond. Jacobus Cessolis

schreef dit boek tussen 1275 en 1300. Een echte titel heeft zijn boek niet, maar het wordt meestal aangeduid naar een passage in zijn inleiding: *Liber de moribus hominum et officiis nobilium ac popularium; de Ludo Scaccorum* (Boek over de gedragingen van mensen en de plichten van de adel en het gewone volk; over het schaakspel). Het boek bestaat uit vier traktaten en bevat in feite de preken die hij gehouden heeft in de kerk van St. Jan de Doper in Tortona (ten zuidwesten van Milaan, d.w.z. in Lombardije).

Jacobus Cessolis was een monnik, geboren in het dorpje Cessole, niet ver van Tortona, maar iets westelijker, in de buurt van Allesandria. Zijn geboortedatum is niet bekend. Hij behoorde tot de orde der predikheren (dominicanen), opgericht in 1216 door de Spanjaard Dominicus. Er is verder weinig over hem bekend. Wel schijnt vast te staan dat hij van 1317 tot 1322 in het dominicaner klooster te Genua verbleef. Ofschoon hij waarschijnlijk zijn preken in het Italiaans heeft gehouden, schreef hij zijn boek echter, zoals gebruikelijk in die tijd, in het Latijn. Hij was een zeer belegen man. Behalve de traktaten van Innocentius en Gallensis kende hij het werk van Petrus Alfonsi over de ridderdeugden, waartoe ook het schaakspel behoorde. Gelet op de vele citaten in de 143 vertellingen die in zijn boek voorkomen, heeft hij ook veel werken uit de klassieke Oudheid, de bijbel en de kerkvaders gelezen, onder anderen Seneca, Terentius, Ovidius, Valerius Maximus, Sallustius, Cicero, Theophrastus, Socrates, Diogenes en Aristoteles, naast Thomas van Aquino, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius en nog vele anderen. Zijn boek is buiten kijf het meest gelezen werk uit de Middeleeuwen. Nog vandaag de dag bestaan meer dan 100 handschriften daarvan in het Latijn, en diverse drukken, waarvan de oudste druk uit 1473 verscheen in Utrecht bij Nic Ketelaer en Ger. van Leempt. Het boek werd vertaald in vrijwel alle Europese talen en daarnaast ook bewerkt. Zeer belangrijke vertalingen en/of bewerkingen zijn er achtereenvolgens van Heinrich von Beringen (1330, Duits), Kunrat von Ammenhausen (1337, Duits), Jean Ferron (1347, Frans), Jehan de Vignay (1350, Frans), Pfarrer van dem Hechte (1357, Duits), Meister Stephan (1365, Duits), Franconis (= Franken) met de titel: *Boec dat men hiet dat Scaecspel*, 1403, Nederlands in handschrift (in druk 1479 te Gouda en 1551 te Leuven), William Caxton (1474, Engels), Johann Schönsperger (1483, Duits), Een Italiaanse vertaling met de titel *Volgarizzamento* (1534), Martin Reyna (1549, Spaans). Voorts is er onder andere een Zweedse vertaling uit 1492 en een Tsjechische op bestelling van Wenceslav van Praag. Nog in 1988 is er een facsimile-uitgave verschenen van de *Cessolis-Codex* uit de

Bibliotheca Apostolica Vaticana, met volledige weergave van het handschrift in origineel formaat (14,7 x 20,3 cm) in 138 pagina's en met 15 boekminiaturen, versierd met goud en zilver en 29 met goud versierde initialen.

Andere schaakliteratuur in de Middeleeuwen

In feite bestond er in de Middeleeuwen geen echte schaaktechnische literatuur. In 1283 was het bijna even belangrijke werk *Libro de Ajedrez, Dados y Tablas* verschenen, geschreven in opdracht van Alfonso X El Sabio. Naast schaak (ajedrez) handelde dit boek ook over andere spelen, zoals dobbelen (dados) en triktrak (tablas) en diverse afwijkende schaakspelen. Belangrijk is het vooral wegens de 103 schaakproblemen, namelijk Arabische mansubat en Europese middeleeuwse problemen. Naast dit werk bestonden er verscheidene andere probleemverzamelingen: onder andere van Nicholas de San Nicholas, de Bonus Socius, de Civis Bononiae en vele andere. Verder zijn er naast Cessolis en zijn vertalers en bewerkers nog andere moraliteiten, achtereenvolgens van Alexander of Hales: *Destructorium vitorum* (1245), Engebrans d'Arras: *Ch'est li Jus des Esqiés* (1290), Hugo von Trimberg: *Der Renner* (1300), de *Gesta Romanorum* (1342), *Meister Ingold's Guldin Spil* (1432), *Sebastian Brant: De periculoso scaccorum ludo* (1498) en *Christian Egenolf: Schachzabel* (1520). Tot de heel vroege literatuur behoren vooral een aantal gedichten, achtereenvolgens het *Einsiedeln Gedicht* (1080), Alexander Neckams *De Naturis Rerum* (ca. 1180), het *Deventer Gedicht* (ca. 1270), Abraham ben Ezra's *Carmina Rhythmica de Ludo Shah Mat* (ca. 1150) en Richard de Fournivals *Vetula* (ca. 1280). Tenslotte waren er met betrekking tot het schaakspel nog de vele romans, waarin het schaak wordt vermeld (zie *Nieuwsbrief* nr. 49 en nr. 50).

De inhoud van Cessolis' boek

Zoals boven vermeld bestond het boek uit vier traktaten.

1. Over het ontstaan van het schaakspel
2. Over de schaakstukken die de edelen voorstellen hoe ze eruit moeten zien en welke hun deugden zijn
3. Over de schaakstukken die het gewone volk voorstellen in hun diverse beroepen, hoe ze eruit moeten zien en welke hun deugden zijn
4. Over de inrichting van het schaakbord en de loop van de stukken

Traktaat I

De geschiedenis van het schaakspel stond in de tijd van Cessolis nog niet eens in de kinderschoenen. Toch heeft hij al kennis genomen van een paar opvattingen. Uitdrukkelijk zegt hij dat het spel niet bij Troje is ontstaan,

zoals in de Roman de Troie (1160-1170) werd beweerd. (Zie *Nieuwsbrief* nr. 50.) Cessolis houdt het op Xerxes Philometer, die uit het oosten kwam, uit het land der Chaldaëen. Alexander de Grote zou het mee naar Egypte genomen hebben en vandaar kwam het naar Europa, aldus Cessolis. Hij voert drie redenen aan voor de uitvinding van het spel: 1) tot verbetering en onderlichting van de koning, 2) tot bestrijding van de verveling en het niets doen, 3) tot bevrediging van de menselijke zucht naar iets nieuws.

Traktaat II

De koning moet op een gouden zetel zitten met op zijn hoofd een gouden kroon, in zijn rechterhand een scepter en in zijn linkerhand een gouden appel. Zijn gewaad moet purper zijn en hij behoort verder alles te bezitten wat bij een koning hoort. De koningin zit op een gouden troon, draagt een vergulde pels en moet vooral een schoonheid zijn. De toren is leenman van de koning en stadhouder. Hij moet eruitzien als een ridder te paard met een veelkleurige mantel met capuchon en heeft in zijn rechterhand een staf. De looper is raadgever van de koning. Hij is gekleed als een rechter en zit op een rechtersstoel. Hij toont een open boek. Het paard wordt voorgesteld als een ridder op een paard dat bedekt is met een sjabrak. De ridder draagt een harnas en wel een borstharnas, handschoenen, beenbeschermers, helm en schild. Hij heeft een speer in de rechterhand en een zwaard in de linkerhand. Hij draagt gouden sporen. Het gaat wat ver in dit kader alle deugden op te sommen die Cessolis voor elk van deze figuren op schrift heeft gesteld. Daarom beperken we ons hier tot de deugden van de koningin. Zij moet wijsheid hebben en een wijs stilzwijgen. Zij moet kuisheid bewaren. Tucht en schuchterheid sieren haar en zij moet van edele geboorte zijn. Merkwaardigerwijze gaat Cessolis bij haar in op het belang van een erfelijk koningschap. Immers, bij een gekozen koningschap gaan te zeer de belangen van anderen een rol spelen, die de koning te afhankelijk zou maken.

Traktaat III

De pionnen of het voetvolk stammen uit het gewone volk. Aan iedere pion is een ander uiterlijk gegeven en ze vertegenwoordigen steeds een of meer beroepen of beroepsgroepen. Daaruit is ontstaan de benaming *Bauer*, die men in Duitssprekende landen voor elke pion gebruikt, maar door Cessolis beperkt is tot de pion op h2. De functie of het beroep van elk van deze pionnen heeft enige relatie tot de figuur achter hem op de eerste rij van het bord.

Op h2: de boer of akkerman, in zijn rechterhand heeft

hij een spade, in zijn linker een stok om vee op te drijven en aan zijn gordel draagt hij een schoffel.

Op g2: de smid, timmerman, metselaar, in zijn rechterhand heeft hij een hamer, in zijn linker een bijl en aan zijn gordel een troffel.

Op f2: de notaris, de wolwerker, de wever, in zijn rechterhand heeft hij een schaar, in zijn linker een lang mes en aan zijn gordel heeft hij schrijfgerei, terwijl achter zijn rechteroor een ganzenveer steekt. De schaar en het mes staan ook symbool voor al die handwerkers die gewend zijn met zulk gereedschap om te gaan, zoals de kleermaker, de barbier, de slager, de leerlooier, de bontwerker enz.

Op e2: de koopman, de geldwisselaar, in zijn rechterhand heeft hij een weegschaal, in zijn linker een meetlat en aan zijn gordel hangt een zaak vol munten. Hij staat voor de koning, omdat hij diens financiën beheert.

Op d2: de arts, de apotheker, de chirurg, in zijn rechterhand houdt hij een boek vast, in zijn linkerhand een flesje of vaas met medicijnen. Aan zijn gordel hangen scharen en messen. Hij staat voor de koningin, omdat van een arts wordt verwacht dat hij ingetogen is en kuis, zorgvuldig en voorzichtig bij de behandeling van zieken.

Op c2: de kastelein, de herbergier, in zijn linkerhand heeft hij een kommetje en met zijn rechterhand noodt hij zijn gasten.

Op b2: de stedenbewaker, de tolgaarder, in zijn rechterhand heeft hij een sleutel van de stadspoort, in zijn linkerhand een stok. Aan zijn gordel hangt een open zakje om de tol in op te bergen.

Op a2: de losbol, de speler, de brievenbesteller, in zijn rechterhand heeft hij wat geld, in zijn linker drie dobbelstenen en aan zijn gordel hangt een tas met brieven.

Het is opvallend dat Cessolis van twee standen de deugden beschrijft, namelijk van de adel en van het gewone volk. Over de geestelijkheid zegt hij niets. Daarmee hield hij zich buiten de discussie wie de voorrang had tussen de geestelijke en de wereldlijke macht, tussen Kerk en Staat.

Traktaat IV

Hierin behandelt Cessolis de regels van het schaakspel, zoals die golden in zijn tijd, met name in Lombardije.

Hij geeft aan hoe het bord moet liggen en stelt dat de koningin steeds links van de koning staat aan het begin van het spel. Niettemin staan de koningen recht tegenover elkaar. Dat is te verklaren, omdat hij een en ander bekijkt vanuit de speler met de witte stukken, zodat dan de zwarte dame links van de zwarte koning staat. Hij kent al wel de dubbelsprong van een pion, maar spreekt niet over 'en passant' slaan. Ook het begrip 'mat' wordt door hem niet aangeroerd. In die tijd werd het spel voor-

namelijk gewonnen door de koning te beroven van al zijn stukken. Over de verdere bijzonderheden zullen wij het hier niet hebben. Wij verwijzen daarbij naar de opgesomde literatuur.

Het schaakspel moet in de Middeleeuwen mateloos populair geweest zijn, zeker toen het kerkelijk verbod zijn werking had verloren. Men kan zich afvragen of het gewone volk toen al schaakte, daar Cessolis er toch in de kerk over preekte. In ieder geval zal de adel er genoeg van begrepen hebben en wat het gewone volk betreft was datgene wat Cessolis te zeggen had in de traktaat II en III voor iedereen duidelijk. Men hoefde daarvoor niet te kunnen schaken. De boer, de timmerman en de slager leerden eruit hoe men zich diende te gedragen. Tijd voor het schaakspel zal de gewone man niet gekregen hebben. Hij moest zijn brood verdienen. Anderzijds had de adel vrije tijd in overvloed.

Vrijwel elk manuscript en gedrukte uitgave van Cessolis bevat boekminiaturen met de bovenomschreven schaakstukken. Ze voldoen ook vrijwel alle aan de door Cessolis gestelde voorschriften

U kunt er in de MEC-bibliotheek verder over lezen.

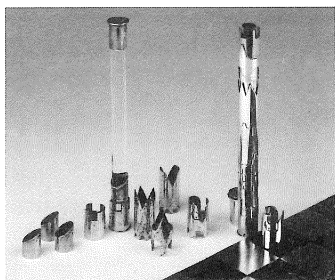
- * Rainer A.Müller, *Der Artzt im Schachspiel bei Jacobus von Cessolis*, München 1981
- * Johann Schönsperger (drukker), *Schachzabel*, Leipzig 1981
- * Ferdinand Vetter, *Das Schachzabelbuch des Kunrats von Ammenhausen, Frauenfeld* 1892
- * T. von der Lasa, 'Das Schachwerk des Cessolis', *Deutsche Schachzeitung*, 1870
- * Konrad Reiß, 'Der Dominicanermönch Jacobus de Cessolis und seine Schachtraktate', *Rochade Europa*, januari 2000
- * H.J.R.Murray, *A History of Chess*, Oxford 1913
- * Antonius van der Linde, *Geschiede und Literatur des Schachspiels*, Berlijn 1874

De match van de (twintigste) eeuw speelde zich in 1972 af in Reykjavik op IJsland, een toepasselijke locatie voor een ontmoeting in een tijd waarin men nog sprak van een IJzeren Gordijn en een Koude Oorlog. Max Euwe, die in 1970 de Zweed Folke Rogard als president de FIDE had opgevolgd, kreeg een niet eenvoudige, somtijds ondankbare taak toebedeeld. De roemruchte krachtmeting van de toenmalige wereldkampioen schaken, de Sovjetrussische Boris Spassky, en zijn uitdager Bobby Fischer van de Verenigde Staten heeft velen in allerlei opzichten geïnspireerd. Het moderne reis-/zakschaakspel dat Max Euwe werd geschonken, is er een staaltje van (zie foto).

De in de filmindustrie werkzame Cy Endfield ontwierp dit juweeltje van een schaakset als herinnering aan deze match. Een doordacht ontwerp dat er letterlijk schitterend uitziet: zilver en verguld zilver zijn gebruikt voor de zes soorten schaakstukken die in en aan elkaar geschoven een holle staaf vormen. Volgens Mike Pennell (*The Chess Collector*, Band III, nr. 3, 1999/7) heeft Endfield zich bij het ontwerpen van de pionnen laten beïnvloeden door een ontwerp van Charles Perry. Het patroon van het opvouwbare schaakbordje doet met zijn zwarte en metaalkleurige velden denken aan het werk van de grafisch vormgever M.C. Escher. Schaakbordje en staven worden verpakt in een zwart-bruine kalfsleren doos die gedecoreerd is naar Esschers *Metamorphoses*.

Het is niet bekend hoeveel van deze schaaksets geproduceerd zijn: in Groot-Brittannië schijnen er bij voorinschrijving (in 1972/1973) twee- tot driehonderd en in de Verenigde Staten circa vijftig verkocht te zijn. Endfield heeft de Londense uitvoering gesignd met zijn initialen C.E. Zes sets met Spassky's handtekening waren niet voor de verkoop bestemd: onlangs zijn er op een veiling enkele aangeboden.

(Bron: *The Chess Collector*, Vol. VIII, nr. 3 1999/7)

Algemeen

De Engelse damesgrootmeester Susan Lalic schreef een boekje voor absolute beginners (1). Naast het uitleggen van de spelregels geeft zij antwoord op veel door leken gestelde vragen. In 1998 publiceerde Nigel Davies een uniek lesprogramma. De lezer kreeg voor een jaar lang wekelijks een portie training plus bijbehorende opgaven. Degenen die het eerste boek hebben doorgewerkt kunnen weer een jaar aan de slag met deel twee (2), pittige oefenstof voor de gemiddelde clubschaker. Mocht hij nog meer willen leren, dan kan hij direct door met *Winning Endgame Strategy*, het nieuwe boek van het duo Beljavski/ Mikhaltshisjin (3). Hoe moeilijk het eindspel kan zijn blijkt uit de eerste pagina's. Topgrootmeesters geven op in remisestand of laten gewonnen stellingen verzanden in remise. Dit boek is een aanrader voor de sterkere speler die zijn eindspeltechniek wil bijschaven. De Alexander Rueb Vereniging voor Schaakeindspelstudies (ARVES) heeft weer een 'book of the year' uitgebracht. Ditmaal mocht de Roemeense componist Emilian Dobrescu zijn oeuvre publiceren (4). Het resultaat is een lijvig en zeer verzorgd boek met meer dan 150 studies van de Roemeen. David Pritchard is een specialist op het gebied van afwijkende schaakspelen. Zijn encyclopedie over dit onderwerp uit 1994 is een standaardwerk. Voor Batsford selecteerde hij 20 afwijkende schaakvarianten, zoals het bekende weggeef-schaak, het progressief schaak (wit doet 1 zet, zwart 2, wit 3 zetten, etc.) en anderen (5). Pritchard vertelt iets over de geschiedenis van de spelen, de regels en geeft tips over tactiek en strategie bij deze curieuze schaakvarianten.

De Engelse journaliste Sarah Hurst heeft een inventaris gemaakt van het schaakleven op internet (6). Naast allerlei interessante adressen met een korte omschrijving van wat er te vinden is of waar men kan schaken, zijn er ook interviews met schaakpioniers op internet, zoals Mark Crowther en Hanon Russell. Uiteraard is het boek niet meer up-to-date, maar voor de nieuwkomer op internet is het een aardige wegwijzer.

Dirk Jan ten Geuzendam, hoofdredacteur van *New in Chess* en columnist bij *Vrij Nederland*, beschreef zijn ervaringen uit de beroemde toernooien in Linares (7). Het boek, dat vlot weg leest, wordt gepresenteerd als een schaakroman, maar de subtitel *Memoires uit Linares* zou de lading beter hebben gedekt. Ten slotte een heel bijzonder boek over het Nederlandse schaakleven in de negentiende eeuw (8). Om in de terminologie van Van

der Wiel te blijven: een heuse bijbel op dit gebied. Scholten heeft niet geschroomd om ook buiten de schaakliteratuur onderzoek te doen. Gemeentearchieven werden geraadpleegd en nageplozen werd wat voor beroep en godsdienst de schakers hadden. Zo wordt een beeld geschetst van de samenstelling van de diverse verenigingen. Uiteraard komt ook de vraag aan de orde welke Nederlandse vereniging nu de oudste is. Scholten is streng, maar rechtvaardig en geeft aan Discendo Discimus (1852) deze eretitel. En passant wordt nog even vermeld dat deze vereniging waarschijnlijk Disciendo Discimus had moeten heten. Sommige critici zijn van mening dat het boekwerk wel erg lijvig is geworden. Dat kan zijn. Aan de andere kant kan men stellen dat al het materiaal dat door Scholten is verzameld nu voor iedereen toegankelijk is. Het is misschien zware kost om het hele boek door te werken, maar het blijft een ideaal naslagwerk.

- 1) Susan Lalic, *Your Chess Questions Answered*, Batsford, London 1999, 126 p., ISBN 0-7134-8406-3, prijs £ 10,99
- 2) Nigel Davies, *The Power Chess Program: Book 2*, Batsford, London 1999, 256 p., ISBN 0-7134-8420-9, prijs £ 16,99
- 3) Alexander Beliavsky/Adrian Mikhalechishin, *Winning Endgame Strategy*, Batsford, London 2000, 208 p., ISBN 0-7134-8446-2, prijs £ 14,99
- 4) Emilian Dobrescu, *Chess Study Composition*, ARVES, Amsterdam 1999, 298 p., ISBN 90-72939-16-6
- 5) David Pritchard, *Popular Chess Variants*, Batsford, London 2000, 144 p., ISBN 0-7134-8578-7, prijs £ 14,99
- 6) Sarah Hurst, *Chess on the Web*, Batsford, London 1999, 144 p. ISBN 0-7134-8577-9, prijs £ 8,99
- 7) Dirk Jan ten Geuzendam, *Het geheime wonder, L.J. Veen*, Amsterdam 2000, 160 p., ISBN 90-204-5791-8, prijs f 29,90
- 8) Hans Scholten, *"Het loopt ongenadiglijk mat"*, eigen beheer, Bilthoven 1999, 634 p., ISBN 90-6663-044-2, prijs f 60,- (excl. verzendkosten)

Carlos Torre is in de schaakwereld bekend door de naar hem genoemde opening. Verder zijn er prachtige partijen en combinaties van Torre gepubliceerd en is de Mexicaanse schaker te zien in de eerste schaakfilm, *Chess fever* uit 1925. Bij het grote publiek is Torre geen naam die tot de verbeelding spreekt. Dat komt waarschijnlijk omdat de schaakcarrière van Torre door psychische problemen slechts twee jaar duurde. In 1924 speelde - en won - hij enkele grote toernooien in de Verenigde Staten. Een jaar later debuteerde hij in Europa (Baden-Baden, Marienbad en Moskou) en bewees hij tot de wereldtop te behoren. In het najaar van 1926 sloeg het noodlot toe. Op 21-jarige leeftijd was de schaakloopbaan van Torre ten einde. Het staat allemaal beschreven in een prachtige (onlangs in het Engels verschenen) biografie (9).

De Koninklijke Gentse Schaakvereniging Ruy Lopez (KGSRL) is vermoedelijk de enige schaakclub ter wereld die *wekelijks* een clubblad uitbrengt. Geen wonder dat, toen deze club onlangs haar eeuwfeest vierde, er een lijvig jubileumboek werd uitgebracht (10). Uiteraard wordt er aandacht besteed aan Edgar Colle, de te vroeg overleden Belgische meester, het grootste talent dat de Gentse vereniging ooit heeft gekend. Uiteraard is er ook aandacht voor de honderdjarige geschiedenis van de club en is een speciaal hoofdstuk gewijd aan de clublokalen waar KGSRL gespeeld heeft: een zwertocht door Gent die eindigt in het huidige eigen speellokaal aan de Abrahamstraat. Of het ISBN-nummer van het boek klopt is twijfelachtig. Doorgaans bestaan ISBN-nummers uit tien getallen in plaats van acht.

- Ten Geuzendam (en zijn uitgever) zijn productief. Vlak na zijn boek over Linares (zie 7) is nu een selectie van artikelen uit *Vrij Nederland* gebundeld (11). Je zou Ten Geuzendam de best geïnformeerde leek uit de schaakwereld kunnen noemen. Alle grote schakers - inclusief Bobby Fischer - heeft hij gesproken of geïnterviewd. Dat resulteert in prachtige verhalen. Aanbevolen lectuur.
- 9) Gabriel Velasco, *The Life and Games of Carlos Torre, Russell Enterprises*, Milford 2000, 298 p., ISBN 1-888690-07-0, prijs \$ 24.95
 - 10) Paul Mauquoy, *Van korte naar lange rochade, van 19 0-0 tot 2 0-0-0*, KGSRL, Gent 2000, 462 p., ISBN 90-13386-0
 - 11) Dirk Jan ten Geuzendam, *Schaaklezen*, L.J. Veen, Amsterdam 2000, 160 p., ISBN 90 204 5637 7, prijs f 29,90

Deze Nieuwsbrief is een uitgave die bestemd is voor de donateurs van het Max Euwe-Centrum. U kunt de Nieuwsbrief regelmatig ontvangen door donateur te worden van de Stichting Max Euwe-Centrum, door een bedrag van minimaal f 25,- per kalenderjaar (meer mag ook) over te maken op Postbankrekeningnummer 5401670 t.n.v. Stichting Max Euwe-Centrum te Amsterdam. Of door te bellen: 020-6257017 waarbij u advies omtrent betaling mag verwachten. Opmerkingen of kritiek op de inhoud van de Nieuwsbrief zal gaarne worden aanvaard, als dat de kwaliteit kan verbeteren.

Het Max Euwe-Centrum stelt goede ideeën op prijs. Degenen die met ons mee willen denken over mogelijkheden op het gebied van bijvoorbeeld (schaak)tentoonstellingen of andere activiteiten, worden verzocht ons met een briefje daarvan op de hoogte te stellen. Schaakboeken-verzamelingen kan men legateren aan stichtingen als het Max Euwe-Centrum. Als u zelf daarover denkt of iemand kent met deze gedachte, houden wij ons van harte aanbevolen.